

BORÇ YÜKÜNÜN GELECEK KUŞAKLARA ETKİSİNİN MALİYE KURAMI EKSENİNDE İNCELENMESİ

Metin BAYRAK^(*)

- GİRİŞ

Modern devlet anlayışı içinde ihtiyaçlar gün geçtikçe artmakta, devlet bu ihtiyaçları karşılamak için daha fazla harcama yapmak zorunda kalmaktadır. Kamu harcamaları genel olarak vergi, resim, harç v.b. kamu gelirleri ile karşılanır. Kamu gelirlerinin yetersizliği halinde ortaya çıkan bütçe açıklarının finansmanında kullanılabilecek iki finansman tekniği mevcuttur. Bunlar borçlanma ve emisyonudur. Emisyon çoğu durumda riskli kabul edildiğinden, borçlanma en önemli finansman vasıtası olarak devreye girmektedir. Dolayısıyla devlet borçları bütün toplumların gündemini oluşturmakta; basında, halk arasında, gerek siyasi gerekse akademik çevrelerde yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Borçlanmanın ne amaçla yapıp hangi kaynaktan sağlandığı, ne şekilde kullanıldığı ve yönetildiği, milli

ekonomiye etkisi, borcun sürdürülebilirliği gibi konular akademisyenler tarafından araştırılmaktadır. Kamu borçlarının kaynağı, vadesi, vasfı, kullanımı, yönetimi ve ekonomi üzerindeki etkileri yıllardan beri tartışma konusu yapılmakta, borç yükünün gelecek kuşaklara etkisi ise bilim adamları tarafından çok eskiden beri farklı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu çalışmada borç yükü önce kavramsal olarak ele alınacak, sonra gelecek kuşaklara borcun etki edip etmediği maliye kuramı ekseninde incelenecektir.

II. BORÇ YÜKÜ KAVRAMI

Borç yükü kavramından önce borcu tanımlamamız daha uygun olacaktır. Borç birinin başka birine karşı sahip olduğu yasal bir hak talebi¹, ödenmesi gerekli olan para ya da başka bir şey², veya ödünç alınmış herhangi bir şey karşılığında yerine getirilmesi gereken yükümlülük³ şeklinde

^(*)Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Robert, Heilbroner and Peter, Bernstein, The Debt and The Deficit False Alarms / Real Possibilities, W.W. Norton Company, New York, London, 1989, First Edition, pp.31

² Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Yeni Baskı, Ankara, 1988

³ Ahmet Ulusoy; Devlet Borçlanması, Derya Kitabevi Yayınları, Birinci Baskı, Trabzon, 2001, s.14

tanımlanmaktadır. Kamu borcu paralarını devlete ödünç veren fert veya kurumlara devlet hazinesinden verilen (ihraç edilen) ödenmemiş tüm tahvil, bono ve senetlerin toplam miktarı⁴ olarak tanımlanabileceği gibi; kamu borç senetlerini ellerinde bulunduran bu senetlerin hamillerine (önceden belirlenmiş miktarda ödeme yapmak için) herhangi bir devlet biriminin yükümlülüğü⁵ olarak da tarif edilebilir. Dolayısı ile kamu borçlanması kamu kesimini temsil eden kamu tüzel kişilerinin, fert ya da kurumlardan fon topladıklarında, fert veya kurumların reel gelirlerinde bir azalmaya neden olmayan, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılan ve verilmesi gönüllü değişim esasına dayanan bir finansman yöntemi⁶ şeklinde tanımlanacağı gibi; esasta devlet itibarına dayanan, belli bir vade sonunda ödenmek üzere bazı faydalar sağlanarak borç verenlerin isteği ile devlet tarafından ödünç alınan iktisadi değerler⁷ şeklinde de değerlendirilebilir. Sonuçta kamu borçlanması; devletin belli bir süre sonunda geri ödemek vaadi ile, ilke olarak ödünç ve-

renleri baskı altına almadan, borç verenlerin isteğine dayalı bir şekilde, belli menfaat veya faydalar karşılığında sağlanan para ya da iktisadi değerlerdir.

Borç yükü genel anlamda yatırım ve tüketim mallarının üretiminde kullanılacak kaynaklardan borç ödemesine tahsis edilen kısım⁸ şeklinde tanımlanabilir. Bir ülkenin herhangi bir dönemdeki iç ve dış borçlarının toplam miktarı borç stoku olarak düşünülürse, ülkenin belli bir dönemdeki borç stokunun o dönemdeki gayri safi milli hâsılaya oranı borç yükünü verir.⁹ Bir başka deyişle borç yükü; devletin borçlanma vasıtasıyla finanse ettiği hizmetler dolayısıyla katlanılan maliyettir.¹⁰

Borç yükü fırsat maliyeti açısından da düşünülebilir. Ekonomistler kıtlık karşısında bir maliyet belirten tercihler yapmayı vurgulamada fırsat maliyetini kullanırlar.¹¹ Buna göre herhangi bir eylemin fırsat maliyeti onun yerine yapılabilecek olan en iyi alternatif eylem¹² veya vazgeçilen ya da bırakılan en iyi alternatiftir.¹³ Kıtlık bizi tercih

⁴ Heilbroner, and Bernstein ,A.g.e, p.31

⁵ James , M. Buchanan ; and Richard E. Wagner , Public Debt In A Democratic Society, Published and Distributed by the American Enterprise Institute, For Public Policy Research ,Washington ,D.C. 20036,January 1967,p.3

⁶ Ömer Faruk, Batirel; Kamu Maliyesi Teorisine Giriş, Marmara üniversitesi Yayın No: 492, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No: 388, İstanbul, 1990,s.183

⁷ Üren, Arsan; Türkiye’de Cumhuriyet Devrinde İç Devlet Borçları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sayı: 133-115, Maliye Enstitüsü Yayınları No: 17, Sevinç Matbaası, İstanbul,1961,s.4

⁸ Osman, Pehlivan; Kamu Maliyesi, Derya Kitabevi Yayınları, Trabzon, 2000, s.229

⁹ Mahfi, Eğilmez; Ercan Kumcu, Ekonomi Politikası (Teori ve Türkiye Uygulaması), Om Yayınevi, İstanbul, 2002, s.153.

¹⁰ Batirel, Age, s.185

¹¹ Michael, Parkin, Melaine Powell and Kent Matthews, Economics, Addison Wesley Longman Limited,Third Edition, England, 1997, p.8

¹² Parkin,Powel, and Matthews, Age,p.22

¹³ Parkin,Powel, and Matthews, Age,p.48

yapmaya zorlar. Bir şeyi tercih etme tercih edilecek diğer şıkların kaybedileceği anlamına gelir. Ekonomistler alınan bir kararda onun reel ekonomik maliyetinin en iyi ölçüsü olduğu için, tercih olmayan ya da vazgeçilen en değerli şık üzerinde yoğunlaşırlar.¹⁴ Bu bakımdan fırsat maliyeti bir tercih yapıldığı zaman feragat edilen ya da vazgeçilen en iyi alternatifin değeri¹⁵, ya da seçilmeyip vazgeçilen veya bırakılan alternatif değer olmaktadır.¹⁶ Dolayısıyla bu perspektiften borç yükü; devletin borçla finanse ederek ürettiği kamu mal ve hizmetlerinin alternatif değeridir.¹⁷

Olay ülke ekonomisi açısından değerlendirildiğinde; ilave bir mal ya da hizmet üretiminin ülke ekonomisine maliyeti, üretilmeyen veya üretilmemeyen mal ve hizmetlere göre ölçülebilir. Üretilen bir mal veya hizmetin fırsat maliyeti, üretiminden vazgeçilen mal ya da hizmetin miktarı veya değeri olarak düşünülebilir.¹⁸ Bu bağlamda borç yükünü borçlanmayla finanse edilerek üretilen kamu mallarının fırsat maliyeti şeklinde düşünürsek, borç ihracı vasıtasıyla sağlanan kamu malları karşılığında vazgeçilen özel mallardır¹⁹ denebilir.

Borç yükü fırsat maliyeti açısından tanımlanabildiği gibi; gerek mikro ekonomik, gerekse makro ekonomik açılardan da tanım yapılabilir. Şöyle ki ferdi ya da bireysel olarak borçlanma nedeniyle fertlerin tüketimlerinden kısarak katlanmak zorunda kaldıkları fedakarlık mikro ekonomik borç yükü olarak kabul edilirken; toplum refahında borçlanma nedeniyle meydana gelen negatif bir değişim ya da azalma makro ekonomik borç yükünü temsil edebilir.²⁰ Kamu borçlanması nedeniyle toplum fertleri borcun maliyetini öderler. Borcun maliyeti vergi ile finanse edileceği için vergi mükellefi olan her fert yük altına girer. Vergilemede, kamu mal ve hizmetlerini finanse etmek için vergilendirilen şahıslar hizmetlerin maliyetini bugün ödemekte, tasarruflarının bir kısmından bu gün itibarıyla vazgeçmektedirler.²¹ Borçlanmada ise borçlanılan tutarın karşılığı belirli bir süre ertelemeyle gelecekteki vergilerle ödeneceğinden yük altına girenler gelecekteki vergi yükümlülükleri olacaktır. Vergileme ile borçlanma arasındaki temel fark; vergilemede bugün yapılan kamu harcamaları bugün ödenirken, borçlanmada ise bugün yapılan kamu harcamaları yarın (gene vergi gelirleri ile) ödenmektedir.²²

¹⁴ T.Ralph Byrns , W. Gerald Stone, Economics, Scott, Foresman and Company, Glenview illinois, London, Fourth Edition, 1989, p.6

¹⁵ Byrns, Stone, A.g.e. p.6

¹⁶ John, B, Taylor, Economics, Houghton Mifflin Company, 2001, p.4

¹⁷ James , M. Buchanan ; and Richard E. Wagner, A.g.e. p.29

¹⁸ Muammer Yaylalı, Mikroiktisat, Beta Yayınevi, Yayın No : 1439, İşletme-Ekonomi Dizisi: 135, 3. Baskı, İstanbul, 2004, s.202

¹⁹ James , M. Buchanan ; and Richard E. Wagner, A.g.e. p.29

²⁰ Macit İnce, Devlet Borçlanması (Kamu Kredisi), Üçüncü Baskı, Ankara, 1976, s.295

²¹ James , M. Buchanan ; and Richard E. Wagner, A.g.e. p.27

²² S. Nihad , Sayar, Kamu Maliyesi, Cilt:1, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları No: 256, Sermed Matbaası, Beşinci Baskı, İstanbul, 1975, s. 17

III. BORCUN KÖKENİNİN BORÇ YÜKÜNE ETKİSİ

Devlet tarafından yapılan borçların yük olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususunda ekonomistler arasında çok eskiden beri gelen bir tartışma vardır. Borç yükü borçlanmanın yapıldığı zamandaki nesil mi, yoksa daha sonraki nesiller tarafından mı yüklenilecektir. Borç yükünün tespitinde; borcun iç borç, dış borç veya Merkez Bankası'ndan alınan borç olup olmaması önemlidir. Bir toplumda borç veren kesim hangi kesimdir? Verdikleri borç karşılığında kendilerine sağlanan çıkarlar nelerdir veya ne ölçüdedir? Borçla sağlanan fonlar toplumdaki hangi kesime götürülen hizmetlerin finansmanında kullanılmaktadır? Borç mürettebatında yani anapara ve faiz ödenmesinde kullanılan vergiler toplumun hangi kesiminden alınmaktadır? Bu soruların cevabı sağlıklı bir şekilde araştırılıp, analiz edilmeden yapılan değerlendirmeler gerçekçi sonuçlar içermeyecektir. Bu konuda genellikle ifade edilen borç verenler faiz almakta, karşılığında aynı topluma hizmet götürülmekte, borç ödenirken de yine aynı toplum kesimlerinden vergi alınmakta, bunların etkileri nötrleşerek yükün ortadan kalkmasını sağlamaktadır. İç borçlanmada bazen toplumun küçük bir kesiminden borç alınıp faiz ve hizmetten yararlandırılırken, toplumun büyük kesimi ödediği vergilerle borçlanmayı finanse etmektedir. Böyle bir manzarada toplumun büyük kesiminin yüke katlandığı söylenebilir.²³

Bir ekonomide meydana gelen dış borçlanma olayında dış borç yükü açısından da aynı değerlendirme yapılabilir. Bilindiği gibi iç borçlanmadan farklı olarak dış borçlanma devlete ülke içindeki fert veya işletmelerin harcamalarını azaltmaksızın ek finansman imkânı sağlamaktadır.²⁴ Ancak dış borçlara ödenen faiz ve anapara ödemeleri iç borçlanmada olduğu gibi ülke içinde satın alma gücünün yeniden dağıtımı yerine dışarıya kaynak aktarımına neden olmaktadır.²⁵ Dış borçlanma bir ülkenin iktisadi büyüme hızını artırmak için ihtiyaç duyduğu döviz ve iç tasarruf eksikliğini gidermeye yol açarak daha hızlı bir ekonomik gelişmeğe neden olmaktadır²⁶; alındığında ülke ekonomisine ilave kaynak sağlarken, geriye ödendiğinde anapara üstüne faizinde eklenmesiyle ülkeden önemli bir kaynak çıkışına neden olmaktadır.²⁷ Bilindiği gibi uluslararası çerçeve ve moda gelişme modelleri özellikle borç alınan kaynakların prodüktif alanlarda kullanılmaması durumunda, borç alan ülkenin dayanılmaz ölçülerde bir dış borç seviyesine gideceğini, yani dış borç yüküyle karşılaşacağını söylemektedir.²⁸

Faizsiz bir borçlanma şekli olan emisyon yapma yada para basma halinde; borçlanmanın maliyeti ekonomideki denge durumuna göre değişmektedir. Ekonominin dengede olması halinde

²³ Batirel, A.g.e. s. 186

²⁴ Beyhan, Ataç, Maliye Politikası, Gelişimi, Amaçları, Araçları ve Uygulama Sorunları, Etam A.Ş. Matbaa Tesisleri, Genişletilmiş 7. Baskı, Eskişehir, Ocak, 2006, s.334

²⁵ Ataç A.g.e. s.334

²⁶ Sudarshan Gooptu, Debt Reduction and Development ,The case of Mexico, An imprint of Greenwo publishing, Group, inc. 1993, p.7

²⁷ Orhan Şener, (Teori ve Uygulamada)KAMU EKONOMİSİ,7.Baskı, İstanbul, 2001,s.341

²⁸ D. John Shilling, "Borçlanma ve Çevre Üzerine Düşünceler ", Finances et Development, Haziran,1992,s.28,Çeviren: Kamil Tüğen, Banka ve Ekonomik Yorumlar, Aylık Dergi, yıl: 30, Sayı:11, Kasım 1993,ss.47-54

para basıldığına ekonomide enflasyonist bir süreç oluşacağı için fiyatlardaki artışlar mal ve hizmet fiyatlarını yükselterek devletin bir anlamda fiyatlardaki artış oranı kadar fertlerden fark edilmeyen bir dolaylı vergi almasına neden olacaktır. Bu durumda ekonomi denge halindeyken para basılması halinde bu tür borçlanmanın maliyeti toplumun geniş kesimi, tarafından karşılanmış olacaktır. Eğer ekonomi eksik istihdamda denge halinde ise, ki bu durum gelişmekte olan ülkelerden çok gelişmiş ülkelerde karşılaşılan bir durumdur, para basma üretim ve reel gelir artışına yol açacağından dolayı reel bir maliyet ödemeyi de gerektirmeyecektir.²⁹

IV. GELENEKSEL MALİYECİLERE GÖRE BORÇ YÜKÜNÜN ETKİSİ

Geleneksel maliyecilerden kasıt hiç şüphesiz klasik maliye anlayışıdır.³⁰ Devlet borçlanması tarihin çok eski dönemlerinden beri yapılmakla birlikte³¹, bilimsel anlamda bu konuya ilk değinen ve kendisinde klasik iktisatçılardan olan David Hume olmuş, daha sonra klasik okul temsilcileri devlet borçları konusunda değişik fikirler ileri sürmüşlerdir.³² Aslında 18.ve 19. asırlarda birkaç devlet adamı ve yazar hariç tutulursa, genelde bütün iktisatçıların borçlanma aleyhinde oldukları söylenebilir. O dönemde borçlanma konusundaki fikirlerde aşırı bir zıtlık gözlenmek-

tedir. James Madison “bir kamu borcunun bir kamu felaketi olacağını “ ileri sürerken, Alexander Hamilton kamu borçlarının “aşırı ya da ölçüsüz olmadığı sürece milli bir nimet ya da lütuf “³³ olarak değerlendirileceğini söylemektedir. Alexander Hamilton kamu borçlarının avantaj ve dez avantajları olduğunu vurgulamakta, kamu harcamalarının demiryolları veya özel sektörün yetersiz kaldığı hava taşımacılık endüstrisine sübvansiyonlar, kanallar, su yolları, hidro elektrik santralleri, atom enerjisine yatırım, personelin verimliliğini artırma, v.b alanlarda kullanılması durumunda bazen özel harcamalardan da prodüktif olabileceğini söylemiştir.³⁴ Alexander Hamilton borcun birçok şekilde hâsıla artışına katkı yapabileceğini ileri sürmüştür. Ekonomide para arzının yetersiz olması durumunda ülke ekonomisini deflasyonist etkilerden korumak için borçlanmanın kullanılabileceğini, hatta İngiltere’nin Napolyon savaşları sonrası büyük ekonomik ilerlemesinin önemli bir şekilde borçlanmayla teşvik edildiğini iddia etmiştir.³⁵ Hamilton 18. yüzyılın sonlarında 9 Ocak 1790’da kamu borçlanması konusunda hazırladığı raporda, borçlanmanın ekonomi için üç faydası olduğunu söyleyerek, bunları sermaye sahipleri için yatırım alanı oluşturma, tarım ve sanayinin gelişimini sağlama ve faizlerde etkili olma biçiminde sıralamıştır.³⁶ Kamu borcunun faydalı olduğu görüşünü savunan

²⁹ Batirel, Age, s.187

³⁰ İsmail Türk, Maliye Politikası, Turhan Kitabevi Yayınları, 10. Baskı, Ankara, 1994, s.2

²¹ Arsan,A.g.e, s.11

³² Ulusoy, A.g.e. s.14

³³ N. Gregory Mankiw, Macro Economics, Worth Publishers, Fourth Edition, 2000, p.407

³⁴ E. Kenyon Poole, Fiscal policies and The American Economy, Prentice- Hall,Inc, New York,1951,p.34

³⁵ Poole,A.g.e, p.34

³⁶ Arsan,A.g.e, s.14

bu guruptaki yazarlardan Volter; devletin borçlanma ile kendi kendini fakirleştiremeyeceğini³⁷ bir başka deyişle kendi kendine borçlu bir devletin fakirleşmeyeceğini³⁸, Condorcet ise devlet borçlarının ancak faizlerin yabancılara ödenmesi durumunda kötü olabileceğini beyan etmişlerdir.³⁹ 18.Yüzyıl yazarı olan Melon; 1734 yılında yayınlanan eserinde devlet borçları sağ elin sol ele olan borçlarından ibarettir ve bundan dolayı vücut kuvvetten düşmez⁴⁰ diyerek sağ elin borç ödemelerine iştirak eden vergi ödeyenler, sol elin ise faiz alan alacaklılar olduğunu belirterek devlet için bu para toplamının dağılışının önemli olmadığını, her iki durumda da milletin aynı zenginlikte kalacağını belirtmiştir.⁴¹

18. ve 19. Yüzyıllarda yukarıda belirtilen birkaç kişisel görüş belirten yazarların aksine, bu dönemde ortaya çıkan klasik iktisatçılar kamu borçlanmasına sistemli bir şekilde karşı çıkmışlardır. Bir kere klasiklere göre borçlanma olağan üstü bir finansman kaynağıdır. Bundan dolayı devlet ancak olağanüstü durumlarda borçla finansman yoluna gidebilir.⁴² Klasik iktisat ekolünün kurucularından David Ricardo dış borçlanmayı “ülkelerin diğer ülkeleri sömürmeleri için

icat ettikleri en korkunç silah “ olarak tanımlamıştır.⁴³ Klasik iktisatçılardan olan David Hume “merkantilistlerin “kendi kendimize borçlu olduğumuz için borç önemli değildir “ görüşünü reddetmiştir.⁴⁴ Hume kamu borçlarının vergi mükelleflerinden tahvil sahiplerine yani faiz alanlara doğru gelir dağılımını değiştireceği, faizi ödemek için vergi gelirlerini artırmanın borcun temel maliyeti olacağını, borcun özel sermayeyi harap edeceğini, vergi yükünü fakir sınıflar çekerken zengin devlet kreditorlerine giden faizlerin gelir dağılımını önemli oranda bozacağını, borcun geri ödenmesi ve faiz ödenmesiyle eşleşen nesiller arasında olabilecek transferlerin kaygı vereceğini, borcun vergi verenlerle faiz alanlar arasında bir sosyal çatışma kaynağı olabileceğini, kamu borçlarının artması halinde şu veya bu şekilde ödenmeyeceği veya borç konusundaki taahhütlerin yerine getirilmeyeceği, hatta borç taahhüdünü yerine getirmemenin az bir zümre olan seçkinler aleyhine de olsa milyonlara faydalı olabilecek telef edici bir avantaja sahip olduğunu düşünmüştür.⁴⁵ Klasik iktisadın kurucusu Adam Smith ise kamu borçlanmasıyla yapılan finansmanın sermaye tüketimine yol açarak cari nesilden gelecek nesillere yük yükleyeceğini, ancak

³⁷ Memduh, Yaşa, Devlet Borçları, Sermet Matbaası, İstanbul, 1971, s.248

³⁸ Arsan,Ag.e, s.15

³⁹ Yaşa, A.g.e,s. 248

⁴⁰ F. Neumark, “Devlet Borcuna mı Had (sınır) Çizilmeli, Yoksa Devamlı Açığa mı Müsaade Etmeli “, Maliye Yazıları, Maliye-İktisat-Hukuk, 19-21, Temmuz-Aralık 1989,ss.134-154

⁴¹ S.Harvey Rosen, Public Finance, Richard D.IRVIN,INC, Second Edition,1988,p.421

⁴² Şerafettin Aksoy, Kamu Maliyesi, Filiz Kitebevi Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1998, s. 149

⁴³ Ahmet Ulusoy, Maliye Politikası, Üç yol Kitabevi Yayınlar, 5. Baskı, Trabzon, 2007, s.48

⁴⁴ Mario Baldassari, Robert Mundell and Mc Callum, John Edited by ,Debt,Deficit and Economic Performance,M St Martin’s Pres, in Association with Rivista Di Politica Economia SIPI,Rome, Scholarly and Reference Division, ST. Martin’s Pres, inc, Fifth Avenue, New York, 1993,pp.14

⁴⁵ Badassari, Mundell, Callum, A.g.e, p.14-15

savaşların finansmanında zaruret halinde borçlanmaya gidilebileceğini, tahvil sahiplerine ödenen faiz vergi mükelleflerinden toplanan gelirlerle eşit olsa bile kamu borcunun mevcudiyetinin ekonomi için yük oluşturacağını, bilhassa küçük devletlerin dış borç mukavelesiyle bağımsızlıklarını tehlikeye sokabileceklerini, kamu borcunun belli bir düzeyin üstüne çıkmasıyla ya hiç geri ödenmeyeceğini ya da birdenbire veya gizli bir iflasla yok edilebileceğini, büyük çaplı kamu borçları yüzünden yüksek vergilerin diğer devletleri zayıf düşürerek mecalsiz bıraktığını tarihin kaydettiğini, kamu borcunun belli bir düzeyin üstüne çıktığında eğer bu durum çok yüksek vergilendirmeye yol açıyorsa devletin çare olarak harcamaları kısmakla problemi çözme yoluna gidebileceğini, oluşan harcamalar fazla kısılamasa da dış ülkelerdeki masrafların kısılarak çözüm yoluna gidilebileceğini söylemiştir.⁴⁶ Klasik modelde devlet muhasebesi ile özel şahıs ya da firmanın muhasebesi arasında bir fark yoktur. Borçlanma borç alana ödemeleri erteleme imkânı veren bir gelir artırma aracıdır. Borçlanma yapıldığında ilk dönemde artırılan harcama programına ilişkin nihai ödemeler daha sonraki dönemlere taşınmaktadır.⁴⁷

Klasik iktisatçılardan C.F. Bastable devlet borçlanması konusunda çok açık bir ifade kullanmakta “devlet borcu ile özel borç arasında kurulan benzerliğin bütün esaslı noktalarda doğru olduğunu ve bunun gözden hiçbir zaman ırak tutulmaması gerektiğini” belirtmektedir.⁴⁸ Bas-

table’a göre kamu borçlarının ister iç borç olsun isterse dış borç, arasında bir fark yoktur. Her iki borçlanma türü de esasta şimdiki vergi mükellefinin durumunu derhal iyileştirme karşılığında geleceğe daha büyük yük nakletmekten ibarettir.⁴⁹ Gene klasik bir iktisatçı olan ve klasik teoriye büyük katkı sağlayan Fransız iktisatçısı P.Leroy Beaulieu kamu borçlanması konusunda bazen yazarların çok aşırı gittiklerini söyleyerek borçlanmanın kendi başına düşünüldüğünde tamamen masum bir faaliyet olduğunu, borçla finansmanın fayda veya zararının borçlanılan fonları elinde tutan onun ana para ve faizlerini ödeme mecburiyetini yüklenen borçlunun bu fonları kullanım tarzına bağlı olduğunu ifade etmiştir. Eğer borçlu borçlanmayla sağladığı fonları demiryolları, kanal, liman, okul gibi bayındırlık hizmetlerinde kullanır ve kullanırken de azami hasasiyet gösterirse toplumun kamu borçlanmasından dolayı hiçbir zarara uğramaması muhtemeldir.⁵⁰ Klasik iktisatçılardan David Ricardo öncede belirtildiği gibi dış borçlanma konusunda çok keskin yargıda bulunmasına rağmen iç borçlar konusunda çağdaşlarından çok farklı düşünceler ortaya koyarak modern düşünceye zemin hazırlayacak fikirlerin tohumlarını atmıştır.

V. MODERN MALİYECİLERE GÖRE BORÇ YÜKÜNÜN ETKİSİ

Devlet borçlarının yükü ve bunun gelecek kuşaklara etkisi konusunda bu gün genel kabul gören görüş esas itibarıyla 20. yüzyılın ilk çeyreğinden

⁴⁶ Badassari, Mundell, Callum, A.g.e, p.23

⁴⁷ James, Buchanan, “public debt”, New Palgrave Dictionary of Economics, Vol.5, pp.37-46

⁴⁸ Yaşa, A.g.e, s.247

⁴⁹ Yaşa, A.g.e, s.247

⁵⁰ Yaşa, A.g.e, s.247

itibaren gelişmeye başlamıştır. Bu gelişme ve iktisatçılar tarafından yaygın olarak benimsenme geniş miktarda ekonomi âleminde Keynes'çi yaklaşımın kazandığı itibarın etkisinde olmuştur. Pigou kamu borçlanması konusunda üç temel varsayımın altını çizerek bu konuda klasik görüşün kaygılarının yersiz ve mesnetsiz olduğunu belirtmiştir. Pigou kamu borcu yaratmanın gelecek nesillere esasta reel bir yük transferine sebep olmadığı, ferdi veya özel borçla kamu borcu arasında kurulan benzerliğin bütün temel noktalarda aldatıcı ve yanıltıcı olduğunu, iç ve dış kamu borcu arasında çok keskin ve önemli bir fark olduğunu söylemiştir.⁵¹ Alvin H. Hansen'e göre bir iç kamu borcu bir özel borcun temel belirtilerinden hiçbirine sahip olmadığı gibi, özel borçla kamu borcunun hiçbir benzerliği de yoktur.⁵² Hansen'e göre devlet borcu alelade anlamda borç bile değildir. Ayrıca kamu borcunda bir iktisadi birimden diğerine fon transferi olmadığı gibi, bir kuşaktan diğer bir kuşağa her hangi bir yük nakli de söz konusu değildir.⁵³

Fonksiyonel maliyenin kurucusu olan A.P. Lerner ve taraftarlarına göre ekonomik istikrar, yani istikrarlı bir fiyat düzeyi ve tam istihdam içinde devamlı milli gelir artışı sağlandığı takdirde borç artışının hiçbir önemi yoktur.⁵⁴ Lerner'e göre devletin kendi vatandaşlarından borç alma-

sı durumunda iç borç yükümlülüğü doğmakta, iç borç gelecek nesillere bir yük aktarmamaktadır.⁵⁵ Buna göre iç borçlanmada borç geri ödendiğinde vatandaşların bir gurubundan diğerine yani tahvil sahibi olmayanlardan tahvil sahibi olanlara gelir transferi olayı yaşanmaktadır.⁵⁶ Global anlamda bir bütün olarak tüketim seviyesi aynı kalacağı için gelecek neslin maddi durumu daha kötü olmayacak, dolayısıyla borçlanmadan dolayı gelecek nesillere yük aktarılmış olmayacaktır. Lerner'e göre hususi veya özel borç dış borçtur. İç borç bir milletin kendi kendine borcudur. İç borçlanmadan dolayı ödeyici ne fakirleşmekte nede bu borçlanma bir yük doğurmaktadır. Devletin yaptığı iç borçlanma gelecek kuşaklar tarafından (çocuklar veya torunlar) ödense bile bu ödeme başkalarına değil kendilerine yapılmaktadır. Dolayısıyla hepsi bir arada düşünüldüğünde; ödemeyi yaptıkları için gelecek nesiller ne fakirleşmekte nede kendilerine ödemedede bulunulduğu için zenginleşmektedirler.⁵⁷ Bundan başka yeniden borçlanmak veya para basmak suretiyle borçlarını zamanında ödeme imkânına sahip olan devletin iç borçlardan dolayı iflası da hiçbir zaman mümkün değildir.⁵⁸ Ülkenin cari harcamalarını finanse etmek için dışarıdan borçlanması durumunda olay farklı olmaktadır. Dışarıdan alınan borç cari tüketimi finanse etmek için

⁵¹ James M. Buchanan, Public Principles Of Public Debt, A Defense and Restatement, RICHARD D. IRVIN., INC., Homewood, Illinois, First Printing, April, 1958, p.4

⁵² Buchanan, Public Principles Of Public Debt, A.g.e, p.13

⁵³ Yaşa, A.g.e, s.254

⁵⁴ Yaşa, A.g.e, s.258

⁵⁵ S.Harvey Rosen, Public Finance, Richard D.Irvin.Inc,1988, Second Edition, p.421

⁵⁶ Rosen, A.g.e, p.421

⁵⁷ Yaşa, A.g.e, s.258

⁵⁸ Aksoy, A.g.e, s.150

kullanılırsa bu durumda gelecek nesiller için borç yükü doğmaktadır.⁵⁹ Çünkü gelecek neslin tüketim seviyesi yabancı borç verene ödenmesi gereken borç artı hâsıl olan faize eşit bir miktar kadar azalmış olur. Diğer taraftan eğer alınan borç sermaye birikimini finanse etmek için kullanılırsa bu durumda sonuç veya netice proje verimliliğine bağlı olarak değişecektir.⁶⁰ Eğer borçla finanse edilen yatırımın marjinal hasılası, dışarıdan elde edilen fonların marjinal maliyetinden daha büyük olursa o zaman borç ve kapital harcamalarının kombinasyonu veya bileşimi gerçekte gelecek nesillerin maddi durumunu daha iyi yapar. Proje hâsılasının marjinal maliyetin altında olma derecesinde gelecek nesillerin maddi durumu kötüleşmiş olur.⁶¹

1940 ve 1950'li yıllarda iktisadi düşüncede içerden alınan borcun gelecek nesillere yük aktarmayacağı görüşü hâkimken, bugün olayların çok daha karışık bir noktaya geldiği görülmektedir.⁶² Kamu harcamaları 20. asrın başından başlayarak hızlı bir artış seyrine girmiş, genel fiyat seviyesinde meydana gelen değişimler, hızlı nüfus artışları, I. ve II. Dünya savaşları ve bu savaşların gerektirdiği ağır maliyetler, 1930'lu yılların depresyonu ve refah devletine doğru gelişmelerden

kaynaklanan faktörler, harcamaların artmasında önemli rol üstlenmişlerdir.⁶³ Kamu harcamalarının hızlı bir şekilde artması bütçe açığını beraberrinde getirmiş ve bu bütçe açığının borçlanmayla finansmanı ise borçlanma konusunda muhtelif fikirlerin doğmasına yol açmıştır. Bazı ekonomistler borç yükünün gelecek nesillere transfer edilemeyeceğini, bu günkü nesil tarafından taşınacağını ileri sürerken⁶⁴, bazıları ise borçlanmanın gelecek nesillere yük yüklediğini genel ve popüler bir görüş olarak kabul etmişlerdir.⁶⁵ Bütçe açığının gelecek nesillere yük yüklediğini savunan görüşe göre cari nesil veya yaşayan kuşak kamu harcamasından hoşlanmakla beraber elde edilen faydalara vergi ödemesi şeklinde bir ödeme yapmaktan şiddetle kaçınmaktadır.⁶⁶ Bütçe açığı devletin tahvil satarak borçlanmasıyla finanse edilmekte, borcun geri ödenmesi ise gelecek nesil tarafından yapılmaktadır.⁶⁷ Bazı ekonomistler bu görüşe karşı çıkarak her yıl toplanan vergi gelirlerinin gene her yıl düzenli bir şekilde faiz ödemesine gittiğini dolayısıyla gelecek nesillere bir yük aktarılmadığını düşünmektedir.⁶⁸ Şöyle ki gelecek kuşaklar kamu borçlarının faizini ödemek için daha yüksek derecede vergilendirilebilirler,

⁵⁹ Rosen,A.g.e, p.422

⁶⁰ Rosen, A.g.e, p.422

⁶¹ Rosen, A.g.e, p.422

⁶² Rosen,A.g.e,p.425

⁶³ Poole, A.g.e, p.225

⁶⁴ N. David Hyman; Public Finance, A Contemporary Application of theory to policy, The DRYDEN PRESS, 3. Edition,1990, p.446

⁶⁵ Parkin,Powel, and Matthews, Age,p.758

⁶⁶ Parkin,Powel, and Matthews, Age, p.759

⁶⁷ Parkin,Powel, and Matthews, A.g.e, p.759

⁶⁸ Parkin,Powel, and Matthews, A.g.e, p.759

fakat gelecek kuşağın üyeleri aynı zamanda tahvil sahibi olarak faiz ödemesi alırlar. Böylece yük bir ülke iç borçlanma yapıp kendi kendine borçlu olduğu sürece denkleşmiş olur.⁶⁹ Hatta modern düşünceye sahip bazı yazarlar daha da ileri giderek borç yükünün gelecek kuşaklara transfer edilmeyeceğini borcun yaratıldığı dönemde özel sektörden kaynaklar çekildiği için borç yükünün bugünkü kuşak tarafından taşınacağını dillendirmekte;⁷⁰ buradaki yük tanımını sadece borç yaratılmasının cari dönemde özel tüketimden vazgeçme anlamında ele alarak, özel ekonomik birimlerde yapılan bu tüketim fedakârlığının tamamen ihtiyari ve gönüllü olduğu gerçeğini ihmal ederek, ayrıca devlet tahvillerine ödenen faizlerle tüketimin gelecekte daha iyi imkânlarla telafi edileceği gerçeğini göz ardı etmektedirler.⁷¹ Eğer gelecekte borç temizlenirken, yani anapara ve faiziyle beraber ödenirken devlet tahvili miras kalmayan veya tahvil sahibi olmayan bireyler borcun ödenmesinde yüksek derecede katkı sunarlarsa bu takdirde vergi mükelleflerinin hem yükü artmış hem de refahlarında azalma olmuş olur.⁷²

20. Yüzyılın Nobel ekonomi ödüllü iktisatçısı Buchanan'a göre politikacılar seçim kazanmak için seçmenleri memnun edecek davranışlar içine girerler. Dolayısıyla kamu harcamalarını artırma ve vergileri düşürme yönünde bir eğilim

gösterirler. O'na göre kamu harcamalarının borçlanmayla finansmanı ulusal sermayenin tüketilmesi anlamına gelmektedir.⁷³ Buchanan'a göre bütçe açıklarının borçlanmayla karşılanması birinci olarak kamu hizmetlerinden faydalananlarla borcun maliyetine katlananlar farklı kişiler oldukları için adaletsizlik doğurmaktadır. Borçlanma konusundaki bu adaletsizlik nesiller arası borç yükü aktarımı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü borcun yaratıldığı anda bugünkü nesiller gelecek nesillerin iradesi dışında, gelecek nesiller adına karar vererek, gelecek nesilleri borç yükü altına sokmaktadırlar.⁷⁴ Ayrıca Keynesyen yaklaşımda hükümetin iktisadi istikrarsızlık dönemlerinde iktisadi yönden en doğru politikaları uyguladığı düşüncesi gerçeği yansıtmamaktadır. Buchanan'a göre hükümetlerin farklı istikrarsızlık dönemlerinde uyguladıkları bütçe politikaları simetri göstermeyip bir ekonomide deflasyonist dönemlerde vergi indirimlerine gidildiği halde, enflasyonist dönemlerde vergilerin artırılmadığı, siyasilerin iktisadi doğrular yönünde değil politik kaygılarla hareket ettiği görülmektedir.⁷⁵ Buchanan kamu hizmetlerinin yapıldığı ve borçlanmanın ortaya çıktığı dönemde herhangi bir yükün söz konusu olmadığını belirtmektedir. Şöyle ki: bugün fertler ellerinde tuttıkları likit fonları tüketim veya yatırıma harcaacakları yerde özgür iradeleriyle devlet tahvili almakta, buna

⁶⁹ Byrns, Stone, A.g.e, p.259

⁷⁰ Hyman, A.g.e, p.446

⁷¹ Hayman, A.g.e, p.447

⁷² Hayman, A.g.e, p.447

⁷³ Hülya Kirmanoğlu, "Kamusal Karar Alma Süreci İçinde Borçlanma ve Açık Bütçe Tercihleri " Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989, s.108

⁷⁴ Kirmanoğlu, A.g.e, s.109

⁷⁵ Kirmanoğlu, A.g.e, s.109

karşılık gelecekte bu borç ödenirken tahvil sahibi olmayan kimseler borcun ödenmesi için konacak olan vergilerden dolayı daha az harcanabilir gelir sahibi olacaklardır. Böylece bu kimseler ellerinde daha fazla harcanabilir gelir olacak yerde ödedikleri fazla vergilerle borç ödemesini karşılayacaklar, yani borç daha fazla vergi şeklinde sırtlarına binmiş olacaktır.⁷⁶ Sonuç olarak Buchanan bugünkü nesillerin devlet tahvillerini gönüllü olarak aldıkları ve elde edecekleri faiz gelirlerini düşündükleri için borç yükü hissetmeyeceklerini, gelecek nesillerin ise bu ödemeleri gönülsüz ve isteksiz bir şekilde üzerlerine konan vergilerle karşılayacakları için borç yükünün gerçek bir yük olan vergiler yoluyla gelecek nesillere transfer edileceğini söylemektedir.⁷⁷

20.yüzyılın, hatta 21.yüzyılın bir başka Nobel ödüllü ekonomisti Joseph.E. Stiglitz borç yükünün öncelikle gelecek nesilleri etkileyen bir mesele olduğunu düşünmektedir. Stiglitz'e göre eğer bir birey çocuğuna bir borç bırakmışsa ve eğer çoğu yerde olduğu gibi ülke yasaları o çocuğu bu borcu kabul etmeğe mecbur etmişse, bu borçtan dolayı çocuğun daha kötü duruma geleceği açıktır.⁷⁸ Hatta borç büyüdükçe çocuk daha da kötü duruma gelecektir. Stiglitz'e göre Birleşik Devletler'de bugün birçok kişi özel borç yüküne benzer bir muhakeme ile Birleşik Devletler'de ki devasa kamu borcunun gelecek nesillere yük yüklediğine inanmakta, borcu artırmanın gelecek nesillere yüklenen yükü artırma anlamına geleceğine inanmakta, borcu artırmanın gelecek ne-

sillere yüklenen yükü artırma anlamına geleceğini düşünmektedir.⁷⁹

O'na göre biz kendi kendimize borçlu olduğumuz için borcun mesele olmadığı, gene bu bağlamda mali açık ya da bütçe açığının ailenin bir ferdinin durumu iyileşirken diğerinin durumunun kötüleşmesi fakat bu borçlunun bütün aileye çok fazla bir mesele teşkil etmediği, dolayısıyla kamu harcamalarının borçla finansmanının sadece nesiller arası bir kaynak transferine yol açacağı fakat bu transferin bütün satın alma gücünü Birleşik Devlet vatandaşlarının elinde tutarak bir soruna neden olmayacağı şeklinde dillendirilen görüşler Birleşik Devletler'de yıllardır tartışma ve münakaşa konusu yapılmaktadır.⁸⁰ Stiglitz yapılan münakaşanın üç yönden yanlış olduğunu belirterek şöyle demektedir. Birincisi biz parayı kendi kendimize borçlu olsak bile kamu borçlanması yatırımları etkilemekte, dolayısıyla bundan ücretler ve verimlilikte etkilenmektedir. İkincisi bu gün aslında parayı kendi kendimize borçlu değiliz. Birleşik Devletler dışarıdan borç almakta ve yabancılara borçlanmaktadır. Bir ülkenin imkânlarının ötesinde harcama yapması, bir ailenin imkânlarının ötesinde harcama yapması olayından farklı değildir. Çünkü sonuçta harcamayı yapan ülke veya aile her şeyin bir maliyeti olduğu için, tüketim cümbüşünün maliyet ya da fiyatını er ya da geç ödeyecektir. Bir milli tüketim cümbüşü durumunda borçlanmayla finansmanın maliyetini ödemek zorunda kalacak olan gelecek nesiller olacaktır. Üçüncü olarak

⁷⁶ Atatürk

⁷⁷ Ince,A.g.e, s.304

⁷⁸ Joseph E. Stiglitz, Economics Of The Public Sector, W.W. Norton&Company, New York, 1988, Second Edition, p.675

⁷⁹ Stiglitz,A.g.e, p.676

⁸⁰ Joseph E. Stiglitz, Economics Of The Public Sector, W.W. Norton&Company.Inc 2000, Third Edition, p.784

borcun anapara ve faizini ödemek için yüksek vergi konulması gerekecek, bu ise çalışma ve tasarrufu menfi yönde etkileyerek ekonomiyi doğal seyrinden uzaklaştıracaktır.⁸¹

VI. RICARDIAN YAKLAŞIM

Bu görüş klasik iktisatçılardan İngiliz iktisatçı David Ricardo tarafından ortaya atılmıştır. Ricardo'nun bu görüşü daha sonraları yeni klasik iktisatçılardan Robert Barro'nun ünlü makalesiyle geliştirilmiştir.⁸² Klasik iktisatçılardan olan Ricardo geleneksel maliyecilere göre borç yükü bahsinde de değindiğimiz gibi dış borçlanmayı ülkelerin diğer ülkeleri sömürmeleri için icat edilen en korkunç silah olarak tanımlamış, iç borçlanma konusunda ise geleneksel iktisatçılardan farklı düşünmüştür. Ricardo, Adam Smith'in dara düştüğünde devletin borçlarını ödememesi gerektiği görüşüne karşı çıkarak devlet borçlarının ödenmesi gerektiğini söylemiştir.⁸³ Ricardo'ya göre kamu harcamalarından yatırım ya da tüketimin etkilenmesi harcamaların finansmanına bağlı olarak değişecektir. Eğer harcamalar vergi ile finanse edilirse, tüketim buna eşit miktarda azalacak, borçlanma ile finanse edilirse, bu takdirde tüketim faiz ödemeleri kadar azalacak, geri kalan ise yatırımlardaki azalma ile karşılanacak yani yatırımlar zarar görecektir.⁸⁴ Bu durumda kamu borçlanması özel sektör borçlanmasını dışlarken, kamu harcamaları da özel sektör harcamalarını

dışlamış olacaktır.⁸⁵ Ricardian modelde vergi ile finansman sermaye stokunu değiştirmezken; borçlanmayla finansman sermaye stokunu artan kamu harcamaları kadar azaltmaktadır. Bilhassa savaş dönemlerinde artan kamu harcamalarının borçlanmayla finansmanı, gelecek kuşaklara vergi ile finansmandan daha az bir sermaye stokunun miras kalmasına yol açacaktır. Ricardo modelinde vergiler tüketimden kısıntı yapılarak ödenmekte kamu borçlanması ise yatırımları azaltmaktadır.⁸⁶ Ricardo'ya göre kamunun aldığı borçlar tıpkı vergiler gibi ödeyenlerin gelir ve servetinden alınmış parçalar olup, kamu giderlerinin daima tüketime kullanılan ve israf edilen paralar olması, üretici nitelikte olmaması nedeniyle, borç olarak alınan fonlar ülkenin toplam sermayesinden kayıplar anlamına gelmektedir.

Klasik iktisatçılardan David Ricardo'nun fikirlerinin yine neo klasik bir iktisatçı olan Robert Baro tarafından formüle edilmesi Ricardo-Barro ya da Ricardo eş değerlik teorisinin doğmasına neden olmuştur. Ricardo kamu harcamasının vergi ya da borçla finanse edilmesinde esasta bir fark görmemekte sadece kamu harcamalarının özel sektör yatırımlarını azaltmak gibi bazı etkilerinin olabileceğini ileri sürmektedir. Ricardian eşitlik önerisi veya Ricardo eş değerlik teorisinin ana faraziyeleri şöyle özetlenebilir: Hane halkları tüketimi rasyoneldir. Sermaye piyasaları mükemmel, gelecek gelir ve vergi payları kesin bir

⁸¹ Stiglitz, A.g.e, p.784

⁸² Robert J.Barro, "Are Government Bonds Net Wealth? "Journal of Political Economy 81(1974):1095-1117

⁸³ Mario, Baldassarri, Mundell and Callum, A.g.e, p.34

⁸⁴ Mario, Baldassarri, Mundell and Callum, A.g.e, p.31

⁸⁵ Mario, Baldassarri, Mundell and Callum, A.g.e, p.31

⁸⁶ Mario, Baldassarri, Mundell and Callum, A.g.e, p.33

belirlilikle bilinmekte, kamu borcunun ihracı ve ödenmesiyle eşleşen işlem maliyetleri sıfır olmaktadır.⁸⁷ Keynes'yen teoriye göre devletin bütçe açığını uygulamaya koyması, kısa dönemde gelir ve istihdam artışına neden olurken, Ricardo eş değerlik teorisi vergi yerine borcu ikame etmenin ekonominin gelişmesi ve reel durumunda hiçbir farklılık yapmayacağını ifade etmektedir.⁸⁸ Ricardian teori kamu harcamalarının vergi ile finanse edilmesiyle borçlanma ile finanse edilmesi arasında ekonomik sonuçlar açısından bir fark görmemektedir. Şöyle ki; borçla finanse edilen kamu harcamalarında sadece verginin zamanlaması değişmektedir. Vergiyi ödeyecek olanlar bu zamanlama farkını dikkate alırlar ve gelirlerinde ileride bu vergi kadar bir azalma olacağını bilirler. Bu nedenle harcamalarını bu gelir azalmasını dikkate alarak yaparlar. Ricardian teoride tüketiciler ileriye düşünürler ve bundan dolayı onların harcamaları sadece cari gelirlerine bağlı olmayıp, aynı zamanda gelecekte beklenen gelirlerine de dayalı olmaktadır.⁸⁹ Ricardo eş değerlik teorisine göre kamu borcu milli tasarruf ve sermaye oluşumunu etkilemez. Kamu borcu konusundaki geleneksel ve ricardian görüşler arasındaki tartışma borçlanma politikasına tüketicilerin nasıl tepki vereceği anlaşmazlığından doğmaktadır.⁹⁰

Buna göre ileriye gören veya ileriye bakan tüketici nezdinde bugünkü devlet borçlanması gelecekte daha yüksek vergiler konulacağı anlamına gelmektedir.⁹¹

Ricardian Teori'ye şöyle de bakılabilir. Varsayalım ki devlet bütçe açığını kapatmak için vatandaşla 1000 dolarlık bir tahvil satmış olsun. İşin özü bu politikayla devlet 1000 dolarlık tahvili vatandaşla hediye etmekle aynıdır. Olayın bir yönü derki, yani satılan tahvil bir yüzünden şunu haykırır; ey tahvil sahibi, devlet sana borçludur. Bu borç 1000 dolar artı faiz kadardır. Olayın diğer yönü derki; ey vergi mükellefi siz devlete 1000 dolar artı faiz kadar borçlusunuz. Olayın başından sonuna kadar bakıldığında bir tahvilin devletten tipik bir vatandaşla hediyesi; vatandaş ne daha fazla zengin, nede daha fazla fakir yapar. Çünkü tahvilin değeri gelecekteki vergi mükelleflığının değeriyle denkleştirilerek telafi edilmiş olur.⁹² Bu sebepten dolayı Ricardian Teori'de optimal borç yönetimi meselesi de çekici bir özellik taşımaz. Dolayısıyla kamu borcunun şekli ve miktarı da önemli değildir.⁹³

VII. SONUÇ

Devlet artan kamu harcamalarını esasta vergi ve benzeri gelirler ile karşılamakta, giderlerin

⁸⁷ A.A.Harrie Verbon, Winden Van, A.M.Frans, The Political Economy, of Government Debt, Contributions to Economic Analysis, 219, Honorary Editor: J. Tinbergen, Elsevier Science Publishers B.V. 1993, p.8

⁸⁸ Verbon, A.A.Harrie; Winden Van, A.A.M.Frans, A.g.e, p.8

⁸⁹ Mankiw, Macroeconomics, p.419

⁹⁰ Mankiw, Macroeconomics, p.419

⁹¹ Mankiw, Macroeconomics, p.419

⁹² Mankiw, Macroeconomics, p.419

⁹³ J.Barro Robert, "Notes on Optimal Debt Management "Journal of Applied Economics, Vol II, No:12 (NOV.1999), PP.281-289

gelirleri aştığı dönemlerde diğer finansman yöntemlerine başvurmaktadır. Borçlanma ülkelerin siyasi, ekonomik, sosyal ve mali bünyelerindeki gelişim düzeyine bağlı olarak farklı dönemlerde başvurulan bir finansman yöntemidir. Kamu borçlanması, devleti fonlama aracı olarak, ilk kullanıldığı günden beri, gerek siyasi gerekse bilimsel çevrelerde hararetle ve sert tartışmalara neden olmuştur. Devlete minimal görevler yükleyen klasik veya geleneksel maliyeciler tarafından kamu borçları genelde hoşnutsuzlukla karşılanırken; (ki bunun altında yatan neden borç yükünün gelecek nesillere transfer edilmesi olayıdır), 20. yüzyılın başından itibaren ekonomilerde yaşanan deflasyon ve daha sonra da deflasyonun depresyona dönüşmesiyle Keynesyen düşüncenin ekonomide ağırlık kazanması, devlet borçlarının tarihin hiçbir döneminde görülme-yen boyuta ulaşmasına yol açmıştır. Devlet borçlarının aşırı artışı, beraberinde borç yükü konusunu yoğun bir şekilde gündeme getirmiş; zaten geleneksel maliyeciler döneminden beri ciddi bir şekilde ele alınan, önemsenen ve itiraz edilen bu konu, modern iktisatçılar ve maliyecilerinde hiçbir zaman gündeminden düşmemiştir. Dolayısıyla gerek borçlanma gerekse borç yükü konusunda ekonomistler ve maliyeciler tarafından bazen sistemli bazen de kişisel çıkışlar olmuş, konu ne kadar detaylı incelenirse incelenir, ne kamu borçlanması nede borç yükü konusundaki sorunlarda henüz bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bu gün borçlanma, devasa hacim ve boyutlarda küçüğünden büyüğüne; az gelişmişinden, gelişmiş hatta süper ülkesine kadar bir çok ülkede iktisadi sorunların başında gelmektedir. Sorun çözmek için baş vurulan bu finansman yönteminin bugün sorun kaynağı olması düşündürücüdür.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1) Robert, Heilbroner and Peter, Bernstein, The Debt and The Deficit False Alarms / Real Possibilities, W.W.
- 2) Norton Company , First Edition, New York ,London, 1989,
- 3) Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Yeni Baskı ,Ankara, 1988
- 4) Ahmet Ulusoy; Devlet Borçlanması, Derya Kitabevi Yayınları ,Birinci Baskı, Trabzon, 2001,
- 5) James , M. Buchanan ; and Richard E. Wagner , Public Debt In A Democratic Society, Published and Distributed by the American Enterprise Institute, For Public Policy Research ,Washington ,D.C. 20036, January 1967
- 6) Ömer Faruk, Batirel; Kamu Maliyesi Teorisi-ne Giriş, Marmara Üniversitesi Yayın No: 492, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No: 388, İstanbul, 1990
- 7) Üren, Arsan; Türkiye’de Cumhuriyet Devrinde İç Devlet Borçları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sayı: 133-115, Maliye Enstitüsü Yayınları No: 17, Sevinç Matbaası, İstanbul, 1961
- 8) Osman, Pehlivan; Kamu Maliyesi, Derya Kitabevi Yayınları, Trabzon, 2000
- 9) Mahfi, Eğilmez; Ercan Kumcu, Ekonomi Politikası (Teori ve Türkiye Uygulaması), Om Yayınevi, İstanbul, 2002
- 10) Michael, Parkin, Melaine Powell and Kent Matthews, Economics, Addison Wesley Longman Limited, Third Edition, England, 1997
- 11) T. Ralph Byrns , W. Gerald Stone, Economics, Scott, Foresman and Company, Glenview illinois, London, Fourth Edition, 1989
- 12) John, B, Taylor, Economics, Houghton Mifflin Company, 2001
- 13) Muammer Yaylalı, Mikroiktisat, Beta Yayınevi, Yayın No : 1439, İşletme-Ekonomi Dizisi: 135, 3. Baskı, İstanbul, 2004,

14) Macit İnce, Devlet Borçlanması (Kamu Kredisi), Üçüncü Baskı, Ankara, 1976

15) S. Nihad , Sayar, Kamu Maliyesi, Cilt:1, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları No: 256, Sermed Matbaası, Beşinci Baskı, İstanbul, 1975

16) Beyhan, Ataç, Maliye Politikası, Gelişimi, Amaçları, Araçları ve Uygulama Sorunları, Etam A.Ş. Matbaa Tesisleri, Genişletilmiş 7. Baskı, Eskişehir, Ocak, 2006

17) Sudarshan Gooptu, Debt Reduction and Development ,The case of Mexico, An imprint of Greenwood publishing, Group, inc. 1993

18) Orhan Şener, (Teori ve Uygulamada)KAMU EKONOMİSİ, 7. Baskı, İstanbul, 2001

19) D. John Shilling, "Borçlanma ve Çevre Üzerine Düşünceler ", Finances et Development, Haziran, 1992, s.28, Çeviren: Kamil Tüğen, Banka ve Ekonomik Yorumlar, Aylık Dergi, yıl: 30, Sayı:11, Kasım 1993

20) İsmail Türk, Maliye Politikası, Turhan Kitabevi Yayınları, 10. Baskı, Ankara, 1994

21) N. Gregory Mankiw, Macro Economics, Worth Publishers, Fourth Edition, 2000

22) E. Kenyon Poole, Fiscal policies and The American Economy, Prentice- Hall, Inc, New York, 1951

23) Memduh, Yaşa, Devlet Borçları, Sermet Matbaası, İstanbul, 1971

24) F. Neumark, "Devlet Borcuna mı Had (sınır) Çizilmeli, Yoksa Devamlı Açığa mı Müsaade Etmeli ", Maliye Yazıları, Maliye-İktisat-Hukuk, 19-21, Temmuz-Aralık 1989, ss.134-154

25) S. Harvey Rosen, Public Finance, Richard D. IRVIN, INC, Second Edition, 1988

26) Şerafettin Aksoy, Kamu Maliyesi, Filiz Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1998

27) Ahmet Ulusoy, Maliye Politikası, Üç yol Kitabevi Yayınlar, 5. Baskı, Trabzon, 2007

28) Mario Baldassari, Robert Mundell and Mc Callum, John Edited by ,Debt, Deficit and Economic Performance, M St Martin's Pres, in Association with Rivista Di Politica Economia SIPI, Rome, Scholarly and Reference Division, ST. Martin's Pres, inc, Fifth Avenue, New York, 1993

29) James, Buchanan, "public debt ", New Palgrave Dictionary of Economics, Vol.5, pp.37-46

30) James M. Buchanan, Public Principles Of Public Debt, A Defense and Restatement, RICHARD D. IRVIN, INC, Homewood, Illinois, First Printing, April, 1958

31) S. Harvey Rosen, Public Finance, Richard D. Irvin, Inc, 1988, Second Edition

32) N. David Hyman; Public Finance, A Contemporary Application of theory to policy, The DRYDEN PRESS, 3. Edition, 1990

33) Hülya Kirmanoğlu, "Kamusal Karar Alma Süreci İçinde Borçlanma ve Açık Bütçe Tercihleri " Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989

34) Joseph E. Stiglitz, Economics Of The Public Sector, W.W. Norton & Company, New York, 1988, Second Edition

35) Joseph E. Stiglitz, Economics Of The Public Sector, W.W. Norton & Company, Inc 2000, Third Edition, p.784

36) Robert J. Barro, "Are Government Bonds Net Wealth? " Journal of Political Economy 81(1974):1095-1117

37) A.A. Harrie Verbon, Winden Van, A.M. Frans, The Political Economy, of Government Debt, Contributions to Economic Analysis, 219, Honorary Editor: J. Tinbergen, Elsevier Science Publishers B.V. 1993